

86. Gustaf II Adolfs donation till staden af inkomsterna på klädes-
huset. Stockholm den 24 juni 1621.

Original på pergament (39 × 29 cm.) i Stockholms rådhusarkiv. —
Sigill såsom under föregående bref.

Vi Gustaf Adolph, medh Gudz nådhe Sveriges, Göthes och Vendes konungh, storfurste till Finlandh, hertigh uthi Estlandh och Carelen, herre uthöfver Ingermanelandh, göre vetterligit, att, såsom vi uthaf särdeles nådigh affection och omvårdnad alletidh välbenägne äre våre samptlige undersåters förkofringh, fordel och nytto i alla motto främia och fordra, altså hafve vi, af samma affection bevågne, låted oss behaga våre undersåters och borgares i Stockholm stadz inkompst at föröka och förmera i så motto, att vi staden och dedh gemene bästa till goda hafva effterlåted dem all den inkomst, som af klädehusedt der sammastädes årligen falla pläger, medh så förordh och vilckor:

Att dhe sikh till det första vårt nu sidst *in aprili* 1621 publicerede patent¹ likmätigt förholle, lydendes att alle inlandske så väl som utländske, af hvadh nation dhe och äre, skola deres varur, dhe vare sikh sammet, helt eller halft siden, yllen eller linnen, hvadh namn dhe hälst hafva kunne, på klädehused medh vår och cronones stempel tekna låta, effter som bemälte vårt patent, dedh både om stemplandet och medföliande vithet öfver dem, der emot bryta, dedh uttryckeligere i bokstafven förmäler, såsom och i lika motto uthi acht hafve och hand öfver holle, hvadh oss framdeles i dette falled kan täckias till att stadga och beslutha.

Dernest skall der medh så hollad blifva, att dedh vi staden i gemen således till godo gifvid hafve, icke af någre särdeles personer abalieneres och parteres eller till någons privat nytto och gagn användes, uthan stadzens förmän och borgemestere skole vara förplichtade derföre så väl som för alle andre stadzens årlige intrader en klar och richtigh rekenskap göra låta. Och på dedh de dermedh deste bettere prosperera nögare upseande och richtighet måge kunna holla, så tillägne vi staden uthi dette vårt öpne brefs kraftt såsom till en evärdeligh ägendom icke allenest den inkompst, som af klädehused, som förbemält är, för stemplandet årligen faller, uthan och hvadh som effter vårt patentz lydelse igenom stadzens förmäns flitige

¹ Dateradt 26 april 1621. Tryckt i *Stiernmans Commerceförordningar* I, sid. 774 ff.

inspection såsom förbruted kan beslåes och öfverkommes. Doch skall staden vara förplichtadt at göra oss af bemälte sakörer vår tull och rettighet, oss tillhörer.

Vi gifve och borgemestarne her sammestädes härmedh tillständh och macht effter dette brefs *dato* till samma ämbete förordna, af och tillsettia, hvem dem synes och behagar, och denn dhe befinne tienligh vara dedh att förestå och staden derföre richtigh beskedh kan göra eller och på nöijachtigh borgen förmå och dedh vill arrendera, dedh vare sikh då antere den nu tillkalleder är eller framdeles af dem der till kan förordnad blifva, doch så att bemälte person oss först och fremst och dernest staden med edh och obligation är förbunden och af staden sin tilbörlige lön bekommer. Deremoth skall den, som nu dervidh är, vara förplichtad att göra borgemestarna beskedh, hvadh packhusedz inkomst ifrån dette närvarende års begynnelse vared hafver effter den taxa, som han för stemplandet upbured hafver, och dedh ifrån sikh till staden igen lefrera, hvilked och dhe, som effter honom successive tillkallas, i lika motto icke allenest skole vara förplichtade att göra, uthan skole och för richtighetz skull effter tullenärens införningslängd sine årlige rekninger göra och inleggia på allt dedh, dhe medh vår och cronones stempel tekna.

Kan det och befinnes, att de någed godz, som af tullenären icke är besichtiged och inskrifvid, hemligen stempla och således stadzens intrada underslå och försnilla, de skole afsättias och som för annor tiufnadh straffade blifva.

Förbiude fördenskull hermedh alle att göra staden heremoth hinder eller förfångh i några motto nu eller i tillkommande tider. Och till denne vår nådige gáfvas ytermero styrkio, så hafve vi dette bref medh egen hand underteknad och vårt konungslige secret vetterligen här under hengia låtid, hvilked skedde år 1621 den 24 *junii*.

Gustavus Adolphus.

87. Gustaf II Adolfs öppna bref om utgörande af borgerlig tunga i städerna och om erläggande af tionde penningen vid afflyttning. Stockholm den 24 juni 1621.

Riksregistraturet 1621 f. 284 v.—286. Tryckt i *Stiernmans Commerceförordningar* I, sid. 777 ff.

Patent, trycht om dem, som bo i städerne och inge borgare tunga uthgöra. Af Stockholm den 24 *junii* år 1621.

Vi Gustaf Adolph göre vetterligt, att, seden vi uthaf konungligh nådigh affection och omvårdnat emot alle våre undersåter, som uthi våre städer i Sveriges rike boendes äre, oss hafve omsedt och alle medel efftertrachtat, huruledes the åthskillige besvär och pålagor, som the här till och synnerligen här i Stockholm efter riksens högnödige tarf och lägenheter hafve med beladde varidt, motte något förmedlade blifva, ther medh hvar och uthi sin handel och vandel till större increment och prosperitet motte fordrat blifva, så hafve vi befunnit, att sådan tungo och besvär, som the medh beladde varit och sigh mycket här till öfver hafve beklagat, hafver sigh särdeles ther af förorsakat, att, oansedt sielfve staden medh thess förstäder af invånere öfverfylt och öfverflödigh är, så at inthet hus på någon ort ödhe eller obesittit finnes, effter som mantalet efter sidst holdne ransakning till ett ganska stort antal sigh belöper, så är doch likväl then ringeste hopen theres, som skattskyllige borgare och under stadzens tunge äre, effter thet sigh att en stor hop sig för våre tienare angifva och under thet sken frikallede vara ville. En stor del äre och af them, som sigh under adelens beskydd och försvar undan stadzens tunga draga, hvilke alle samptligen doch mästedeles (:våre nampnkunnige och dagelige hofftiänere föruthan:) med prångande och mångel them, som rätte borgare äre och then svåreste lasten på hänger, lika som onyttige vatnbi uthi theras redelige näringh till största men och hinder äre. Somlige äre och, som hvarken ens eller annars försvar hafva att förevida, ey heller någon viss indrächt bruka, uthan medh rof och stöldh sigh nära och uppeholla. Sådan oordningh att afskaffa och borgerskapedz tunga och besvär att lisa och framdeles att afvända hafve vi inthet beqvemlige medel kunnet påfinna, än att en almenne ransakningh i staden och på malmerne at hollas motte, på thet at the, som här till frit och uthan all tunga suttit och doch borgare näringh drifvit hafve, motte och så tillholdne blifva

att hielpa till efter theres förmågo stadzens last och tunga att draga, therigenom borgerskapedt någon lindring emot thet, som här till skedt är, hafva motte. Men så befinne vi, att en del af sådant parti, när the thenne ransakningh förnumme, äre härifrån frånvekne. En part låtha sigh och höra, att the thet samma göra vele, thermedh the allenest thill en tidh, till thess dhe förmode sådant i förgätenhet vara kommit, kunnet sigh af vägen förholla och seden likväl igenkomma, varendes icke mindre sedan än förre borgerskapet till hinder och förfångh uthi theres handel ooh nähringh, hvilket oss ingalunda längre står till att lida, utan vele, att ther medh ett noga upseende här efter hafvas skall, att sådan otilbörlighet motte afskaffas och alfvarligen straffat blifva. Men på thet hvar och en i tidh för straffet må vara förvarat och sin ovetthenhet här utinnan icke framdeles skall hafva att förevenda, therföre hafve vi uthi thetta vårt trychte mandat velet allom och hvar för sigh i synnerhet vår alfvarlige vilia och befallningh låta förnimma, huru med sådant löst parti skall hollit och exequerat blifva, nembligen således: att the, som här uthi staden eller på malmerne hafva bodt och nu afvekne äre eller thet ännu thet görandes varde, the skole alle samptligen igenom prophosser och theras medhielpare, ehvarest the hälst kunne beträdne varda, antagas och tillbaka föras och sedan icke allenest sine vanlige boninger och hemvister besittia och stadzens rätt uppeholla, så frampt the icke som mothsträfvige och olydige undersåter skole straffade blifva, uthan skole och vara förplichtade att upleggia staden all den rättighet, som them hade bordt medh andre undergå och göra för så många år, som the i staden bodt och under sådan frihetz prætension sigh undan tungan och rettheterne dragit hafve. Och när nu någon således sin sak riktig hafver giordt och seden ingelunda vil här bo och blifva, så skal han, för än han afdrager, medh svornom ede af alt thet, han i löst och fast äger, gifve hvar tijonde penningh staden till godo, om han inrikes boandes blifver; vill hann och af riket fara, tå gifve i lika motto hvar tridie pening af alt thet, han i löst och fast äger, och vare honom sedan vider högsta straff efter vårt behagh förbudt någon tidh i riket igen att komma. Men the, som sigh godhvilligt igen inställa, skole vara exemt och befrijade, at the för the förledne åren icke allenest inthet skole utleggia, uthan them skall vara fritt och efterlåtidt såsom andre borgare theres näring i en och annor motto at sökia, när the efter theras förmågo medh gemena borgerskapet hielpa stadzens tunga att uppeholla. Befale etc.

Actum ut supra.

88. Förslag till privilegier för Norrmalm. Stockholm i augusti 1624.

År 1619 uppgjordes ett utförligt förslag till *stadga om städernas administration*, afsedt att dateras i december; tryckt i *Stiernmans Commerceförordningar* I sid. 731 ff. och i *Axel Oxenstiernas skrifter och brefväxling* I: I sid. 294 ff. Stadgan blef aldrig utfärdad, jfr *C. G. Styffes* anteckningar på sid. 323 i sistnämnda arbete. I samband med densamma uppsattes privilegiebref för flera städer; så omtalas ett förslag till dylikt för Stockholm, hvilket jag icke sett, samt nedanstående förslag till Norrmalms privilegier, hvilket aldrig utfärdats. — Den af mig följda afskriften återfinnes i *Palmsköldska samlingen: Topographica, Stockholm*, pars VII, i Uppsala universitetsbibliotek med följande öfverskrift: "*Stockholms norre förstadz privilegia, effter h. k. M:tz, högloflig uti åminnelse, k. Gustavi magni befallning conciperade och skrefne, men intet underskrefne.*" Senare har jag i riksarkivet: *Stockholms stads acta*, vol. 45, återfunnit ett tidigare exemplar af förslaget, antagligen ett koncept, såsom framgår dels däraf att några tillägg gjorts i kanten, dels däraf att *Kexholm* och *Kexholms län* oriktigt förekomma, antydande, att förslaget uppsatts efter tidigare förslag rörande Kexholm. Skillnaden i stafning mellan ofvannämnda två exemplar äro obetydliga. Ett par viktigare olikheter omnämnas i noter. — Förslaget finnes tryckt i *Wittingh, St. Jacobs minne*. Sthlm 1771, sid. 168 ff.

Till thet förste, gifve vi vår norre förstad och dess inbyggende borgere fulla macht och tillstånd att niute och bruke all den rett, rettighet och frihet, som Sveriges stadslag och vår giorde handelsordinancie städerna innen land tillordner och gifver uti stadzens embetzmäns val, köphandel och rättgångar, biudende och förbiudende, borgerlig frihet och näring och alt annat, att de i ingen motto ringere eller mindre vara skole än andre kiöpstäders¹ borgere här i riket.

Till thet 2^a. Såsom stadslagen och städernes privilegier äre ett fundament till våre städers politie och ordningar, altså vele vi, att den skall vid mackt holles, med flit och alfvar häreffter uti vår förstad fullfölies och af våre officerere handthafves, hvad heller de här i desse våre privilegier äre igenhemptede och declarerede eller ey, undantagendes de puncter, som här kunne finnes förendrede eller och elliest klarligen afskaffede.

Till det 3^{die}. Och effter dy störste macht opåligger, att staden med nödige embetzmän blifver vel försörgd, derföre skall i vår förstad desse embeter hålles och hafves, som äre borgmestere, råd-

¹ Sjästäders enligt konceptet.

män, kämmererer, stadzskrifvere, byggemestere, vårdskrifvere, och gånge om deres tal och val, aldeles som s(tads)lag och desse *privilegia* säger. Och effter det förbemelte embetzmän, som lagen taler om, icke gör väl tillfyllest att uppehålla stadzens regemente och besvär, derföre skole de och hafva en *syndicum*, som bistår borgmestere och råd i deres embete, såsom ock en *notarium* för dess bättre richtighet skuld i rettegångs saker, så vel som en serdeles skrifvere, som holler richtighet öfver alle stadzens inkomster och utgiffter och häreffter blifve förmälte. Men uti begynnelsen, medan stadzens inkomster ännu ringa äre, och icke så många embetzmän uppehållas kunne, som förbemelt är, skole de allenest hafve tvenne borgmestere, 12 rådmän, *syndicum*, en skrifvere, byfogde med tvenne stadzens sväner, och sedan, när staden så väl med inträder och uppborder som med borgere och invånere tillväxer, skole alle de embeten brukas, som uti stadzlagen och desse *privilegia* förmälte stå.

Till thet 4de. Borgmestere och rådz embete skall enkannerligen bestå deruti, att de sig med högsta macht beflite och vinlägge om stadzens gagn, velfärd och tillvext, att god ordning och politie må blifva vid mackt. Och der någon oreda stundom kan inslika, genom hvad handa tillfälle det ock är, emot lagen, ordinantien, deres välfångne *privilegia* eller gode seder, att de sådant tidigt förekomma och råde böter opå, hvarföre och, på det de sådant deste bättre göra kunne och hos stadzens invånere hafva deste större hörsamhet och anseende, då gifve vi vår stadthollere, fogde, borgmestere och råd macht och myndighet att skicke och ordinera uti staden uti effterföljande ärenden: Först der någre oordningar och oskick uti borgerskapsens daglige lefverne, så ock uti bröllop, barnsöl, begrafningar och annat umgänge och mera slikt inslikne äro eller framdeles inslike, deraf anten gode seder, tucht och erbarhet förkränckes eller borgerlig näring hindres och förkortes emot lagen och stadzens *privilegia*. — 2. Hvar någet af någon borgare eller köpsven handlades emot handels ordinantien eller desse *privilegia* eller emot gillestugu rätten eller embetzskrå, eller ock någon hölle sig i sin handel och näring bedrägelig, då måge de efter tidzens lägenhet derom förordna och stadga. — 3. I lika motto skole de ock hafva mackt att biuda om stadzens byggninger, broer, bomer, gatur, gränder, hambner och annat slikt, som staden och inbyggerne anrörer, och stånde fast och giltt, hvad de skäligen biude och befalla, doch så, att der något är af större importans och till eventyrs anrörer också andre våre undersåter, som icke under stadzens ju-

isdiction besittne äre, att det oss tillförene presenteres och, der vi det godt finne, då under vår stadthålleres, borgmesteres och rådznamn *solemniter* publiceras och utropes. Men finnes någon punct i lagen, våre stadger och stadzens privilegier, som förändring behöfver, då skall det författes, af oss confirmeres och under vårt namn publiceres. — 4. Och der de kunne upptänckia någre gode *constitutiones* och ordningar, som kunne lände till stadzens bäste och gemene inbyggeres velferd, skole de hafve macht sådant begynna och i vercket ställa till vår ytterligare ratification och stadfästelse.

Till det 5te. Sedan skole borgmestare och råd skipa lag och rett i staden, varandes med all åhoga deröfver, att tvistige saker anten i venlighet måge biläggias eller med laga dom utan lång process åtskilies, på det trätor måge tideligen ändes och parterne icke komme på fåfång omkostned. Och alt fördy, att stadzens regemente och justitiæ väsendet må deste ricktigere och med deste bättre besked handteres, då skall stadzskrifvaren vara med ed förplicktet att holle en riktig och klar stadztänckiebok, noteret med dager och tider, hvarutinnen alle klagemål, stempningar, endtskyldningar, bevis, gensvar, vittnesförhör och andre rättegångsacter samt sielfve domerne, deres execution eller vad deremot, och hvad mera effter lagen och sedvanen uti rättegångerne pläge och måste förlöpa, hvad heller det mundtligen eller skriftteligen sker, noga och flitigt skall uppteckna. Så skall ey heller mindre deruti inskrifves alt annet, som bör effter lagen ske och stadfästes på rådstufvan, som är med hus och gårdekiöp, laga pantsättning och annat slikt, och en sådan bok hvart år serdeles förfärdiges. Men så vele vi, att på rådstugun icke tillstädies någre *procuratores* att inkomma, som deraf giöra en profession och således snyte de fattige deres penninger utur pungen, utan att hvar och en effter gammal sedvana anten sielf, eller der det en qvinna eller omyndigt barn är, genom sin målsman och skylde frände eller ven, som allenast af christeligit medlidande, tager sig saken an och drifver för rätte. Är det ock en fremmende, som anten icke förstår vår rett eller vårt tungomål, då må han bruke en annen sin ven jemte sig eller i sin stad, effter som ey heller¹ förbudit vara skall, hvar någen vill taga sin ven till hielp eller ock hindrader af siukdom eller andre laga förfall vill giöra sin vän fullmyndig i sin stad, att han det ju väl och detta vårt *privilegium* oförkränkt må giöra.

¹ Här följer någon i konceptet.

Till det siette. *Syndicus* skall välies af vår stadthollere, borgmestere och råd, och skall hans embete enkannerligen vara, att han uti rådslag och rettegångs saker adsisterer borgmestere och råded och, der någon förskickning på stadzens vegner ske skall, att han sig deruti bruke låter och alltid söker vårt och effterkommande konungers, fäderneslandzens och stadzens bästa; serdeles att han idkeligen öfversir och stadzskrifveren samt *notarium* dertill holler, att acterne och stadzens tänckebok blifver rett registrerat och richtig hollen, såsom ock jemte borgmestarne hafver uppsyn och tillsicht, att stadzens *privilegia*, bref och böcker icke af vansköztlo förgås och förderfves. Så skall han ock alle stadzens domar och alle bref, som utgå, underskrifva. Han skall ock giöra effterföljande ed: Jag N. beder mig så Gud till hielp och hans helige evangelium, som jag vill och skall minom konunge trogen vara, hans nytto och gagn fordra, hans skada och förderf i tid gifva tillkänna och afvärja effter macht mino. Så vill jag ock förstaden trogen vara och med all flit sökia dess gagn och bästa och vederfattig och rik i allom domom rätt sökia och aldrig vrängia emot samvete mino och lag om lag aldrig vrängia eller orätt styrckia, ey för räddhåge skull, veld eller penningegiru, ey heller för afvund eller illvilia, ey för frändsämia eller venskap. Så vill jag ock med all flit gifva ackt opå stadzens *privilegia*, att de icke måge förkomma eller förderfvas, och att stadzens tänckiebok blifver richtig och rett hollen, så sant mig Gud hielpe till lif och siäl.

Till det 7de. Stadz skrifvarens embete skall vara att författa alla domar samt med *notario* holla protocollet, rettegångs acterne och stadzens tänckiebok ren och klar och veta, när behof giörs att giöra der reda före och årligen lefverera dem *syndico*, närvarendes vår stadthollere, borgmestere och råded, i händer att förvara, effter som han skall skrifva alle de bref och ordningar, som i stadzens eller rådzens namn utgå, och holle der god registratur öfver, idkeligen varendes tillstädes och icke dragendes utur staden eller absenterendes sig utan *syndici* lof och minne. Stadzskrifvarens ed skall denne vara: Jag N. beder mig så Gud till hielp och hans helige evangelium, som jag vill och skall minom konunge trogen vara, hans nytto och gagn fordra, hans skada och fara i tid till känna gifva och afvärja effter macht mino. Så vill jag ock förstaden trogen vara och med all flit sökia dess gagn och bästa och alle rätttegångs acter, så väl som hvad för rätta talat, svarat och dömt varder, troligen fatta, effter mitt bästa förstånd protocollera, ren-

skrifva och förvara, så att alle dommar och stadzens tänckebok blifve riktigt holdne; ey heller skall jag något någrom deraf meddela eller uppenbara utan borgmestere och rådzens samtyckie och befallning, mig så sant Gud hielpe till lif och siäl.

Till thet 8. Kämnenärerne skole vara två till talet, och i rådstufvan hafva ett serdeles rum, som kallas kämmenärestufvan. Deres embete skall vare att upptaga alle ringa och små saker till förhör och dem antingen i venlighet biläggia eller ock uti liuse och klare saker framläggia lagen, ordinantien och privilegierne och dereffter döma. Och effter detta är stadzens underrett, uppfunnen att lisa samptligen rådet uti de erenden, som icke äre af deste större importans, eller ock de med mindre slites kunne, och förden skull icke allenest ordning och richtighet så i den som andre rettegångar hålles bör, utan de ock sielfve veta, hvad erenden dem att upptaga tillstår och vedkomme, då vele vi det härmed således hafve förordnat, att kämmenärerne skole åt minsto tre dager i vekan ifrån otta till ellofva komma tillstädes och sedan *extra ordinem*, så offta behof görs. Och skall slottz skrifveren eller, der han i förfall är, en annen, som vår stadthollere eller fogde *pro tempore* förordner, på våre vägner vara närvarende, och vårdskrifvaren holla protocollet på alt det, der förelöper, och icke mindre richtighet än stadz skrifveren på rådstugun, och giöre der årligen besked före, levererendes, såsom om stadzskrifveren sagt är, kämmenärs boken *syndico* till förvaring. Så skole de icke heller upptaga allehanda saker *promiscue*, utan allenest effterföljende ärenden: 1. Ibland criminalsaker skole de allenest upptaga dem, som icke angå lif och godz, hvilcke skole cognosceres af rådet, utan dem allenest, som pläge straffes med kåken, eller äre så klare, att böterne, i lagen eller recesserne beskrefne, kunne utan omständigheternes nogge betenckiende dem pålegges, och skole de ey hafva mackt att nederstyta eller förlika någon sak, utan vår befallningsman eller samptlige rådet dem låter till förlikning. — 2. Blifve någre trätande om giäld och annat slikt, och anten sielfve godvilligen besökie kämnerestugun eller förvises dit af rådet att anamma rett, sådane måge de upptaga och slita. — 3. De skole ock hafva uppsende med alt det, som brytes emot rådzens ordningar och stadger, stämmendes den brottzlige till retta och effter utleten sanning och ordningens rette förstånd döma deruti, efftersom de enkannerligen skole hafva uppsyn med handels ordinantien, att den blifver ved mackt hållen, och den, som der emot bryter, må dereffter blifva

straffat. — 4. Händer sig ock, att icke någon låter sig med deres dom åtnöija, då må han i den sak, som högre är än till 50 dalers värde, vädia emot dem och under samtelige rådet med sex mark, och är någon sak, som bör straffes på kroppen, då skall den icke exequeres förr än vår fogde och samtelige rådet hafve acterne öfver-seedt och dommen gillat. Så ofta ock någre saker förekomma, som bör bötes före, då skole de sådane sakörer utkräfva och de siu män, om hvilcke här effter talat blifver, hvarie veka och lögerdagen till förvaring tillställe, dock så, att den del, som oss effter lagen tillstår, blifver tillförene afräknat och våre tienare tillstält. I lika måtto, när någre pålager eller skått komme på staden, skole kämmenärne drifva opå, att det i rättan tid blifver utlagdt och dem siu män handfånget. Såsom ock, hvar någon omläggning i staden ske måste, att sådant alt står till kämmenärnes mödo och embete.

Till thet 9de. Så skole ock 2 borgere keses till stadsens byggemestere, gode, beskedelige män och de sig på byggninger förstå; deres embete skall vara att hafva inseende med alle stadzens hus, som äre rådstugun, källere, boder, *item* hambner, gatur och gränder, att alt detta holles vid macht och i fulla byggning. Så skole de ock fliteligen tillsi, att hvar och en i staden, som hus och tomt äger, bygger hvarcken mer eller mindre, längre in eller ut på gatan, än han hafver rett till, och effter såsom afstuckit är, vid bot 40 marker. Hvarföre skole de icke allenast sielfve dageligen hafve acht deropå, utan särdeles 4 resor om åred, som är om Valborgmesse, *Iohannis*, *Michaelis*¹ och nyåret, jemte vid vår fogde, en borgmestere, 2 af rådet bese alle stadzens hus och byggninger, ehvad namn de hafve, så väl som i synnerhet broerne, hampnerne, gaturne och gränderne och förteckna deres fel och brister. Är det så, att staden behöfver hus och byggninger, eller, sedan de byggde äre, behöfve bättring, eller något är värdt att byggies och beprydes, då skole de sådant inför stadtholleren, borgmestere och rådet gifva tillkenna, och effter den förordning, som då görs, alt ställes af byggemesteren i värcket. Och skole de fördenskull hafva en byggningskrifvere, som med flit antecknar alt det, som årligen bygges och oppå kostes, att giöra der årligen rekenskap före. Finnes ock någon i staden att byggia utur ordningen, då skole de tillholle denn att rifva ned det, som bygd är, och byggia effter ordningen af nyo. Hvarföre, så offte någon vill anten nederrifva sine hus och dem annorlunda förbyggia eller byggia något på köpt eller ny upptagen

¹ 1 maj, 24 juni och 29 september.

tompt, då skall han sådant gifva byggemesterne tillkenna, hvilcka med två af rådet och någrannerne skole skåde den gamble byggningen, så ock öfverväga den, som äganden af nyo vill uppsättia, och föreläggia honom bredd och längd, huru byggies skall, så att staden och någrannarne icke sker för när och emot lagen. Bygger någon annorlunda, han skall nederrifva byggningen igen och böta — — — —¹ oss, staden och målsäganden. Så skole ock bemelte byggemestere gifva acht, att gaturne blifva stenlagde, renholne, såsom hampnen altid holles vid macht och sin diuphet, brunnebyggning ock ved sin renhet, och der de någon beslå anten att föra orenlighet, jord, dyngia eller annat slikt på bron, gaturne, eller uppfyller dermed hampnen, då skole byggemesterne icke allenest tillholle sådane att ränsa bron, gaturne och hampnerne igen och föra sådant af vägen, utan ock angifva dem på kämmenårs stugun, hvarest de första gången skole böta — — — — till tveskiptes oss och staden och sedan, hvar gång de återkomma, dubbelt mer. The skole ock tillholla borgerskapet, så ock våre och cronones tienere, att de icke sättia in i staden ladur, stall, fähus, myckit mindre svinehus, utan sådane hus sätties utanför staden, såsom och ingen heller fördrister sig att intaga tompter till sine krydde- och kålgårder in i staden.

Till thet 10de. Uti alle stadzens embetzmäns val, så ock i alle andre stadzens vichtige och åliggende erenden, som anten regementet eller rettegångerne anrörer, skall vår stadthollere eller fogde, som lag förmå, när vara och på våre vägner præsidere, dock hvar vår stadthollere eller fogde det försummer, då ligge ey dess mere stadzens gagn och rätt nedre, utan borgmesterne och rådet fare dermed fort, icke mindre än vår stadthollere och fogde tillstädes vore, doch så, att det blifver desse i tid kundgiordt, så att de öfver vara kunne. Så skole ock borgmesterne och rådet i hvarie veka komma åt minsta två gånger tillsamman att öfverväga stadzens välfärd och sittia för rätta. Och skole derhos borgmesterne icke som härtill en hafva ordet, utan hvar sitt år, och skole fördenskull det åred alt det, som staden anrörer, eller de som något sollicitera hafve, komma för honom, sin sak hos honom angifva och svar anamma, efftersom han ock det året macht och rett hafva skall uti råd och rettegångerne att proponera och rösterne sammanfordra.

Till thet 11te. Så offta något till betenckende framsätties i

¹ Såväl här som på flera andra ställen äro bötesbelopp icke ifyllda.

rådstugun och saken nogsammt öfvervägen eller ock uti rettegångerna, när klage, gensvar, bevis och vittnen äre nogsammt afhörde och be- gripne, då skall borgmestern, som ordet hafver, fordra af dem andre i rådet, uti vår stadtholleres eller fogdes närvaro och åhören, hvars och ens mening och röst, låtendes dem genom skrifveren uppteckne och sedan på lyctene säija sin egen mening. Hvar de icke kunne sin emellan förenes effter en och annen dags upskof, då stånde den meningen, som vår stadthollere eller fogde med bäste skiäl bifaller.

Till thet 12. Staden skall ock hafva sine svener, som utretta borgmesternes och rådes bud, tre, fyra eller flere, efter som tarfven och tiderne det fordra; *item* sine två bryggekekikare, som achta på skeppen, skutor och båter eller ock på handelen, som går in och uth eller drifves i staden, att dermed må holles effter lagen, stadzens privilegier och handels ordinantien.

Till thet 13. Effter som lag säger, så skall och förstaden skiffes uti fyre fierdinger, och för hvar fierding årligen sätties 2 höfvitsmän, hvilcke skole sörja för elden, att den i staden icke gör skada, och der han lös kommer, att han likavist blifver släckt, hafvandes i acht alle de stycker, som budne och beskrifne äro i stadzlagen i Byggninge balcken, 22 Cap.; de skole ock, när byamän och gäster uppfordres till vapen eller till munstring, hafva åhåga och uppsyn, att hvar och en till stadzens heder och tienst kommer updragande, stofferende sig effter sitt ämbne med kläder och vapn och är tillstädes och på det rum i rättan tid, der honom blifver budit och befallet. Bemelte stadzens höfvizdmän skole ock årligen två gånger om året, Valborgmessa och *Michaelis*, gå uti alle hus och besi borgerskapsens vapen och värrior. Och skall hvar borgere, som någon förmögenhet hafver, åt minste hafva i sitt hus ett godt soldate harnisk med pott, en god musket med gaffel och bandeler, en spess och två gode sidevärrior, men de, som fattige äre, måge försörja sig med en god sidevärria, och en antere spess eller musket. Och der någon finnes, som den icke äger, då skole höfvitzmännen för det kvarteret, han bor uti, stämme honom för kämmenärne, och der han icke kan bevisa sig sine värrior¹ genom någon oundvikelig skada och så nyligen mist hafver, att han icke hafver imedlertid kunnet skaffet sig andre vapen och värjor igen, då skall han förste gången böte oss och staden — — — — till tveskiptes och sedan like myckit, så ofte han det försummer, och icke dest mindre

¹ Orden *sine värrior* tillskrifna i konceptets kant.

fly sig förbemelte vapen och värrior, att en god man kan sig dermed väria.

Till thet 14. Och effter enkannerligen macht opåligger, att det, som med menigheten handles skall eller deres samtycke tillkräffes, må ordentligen ske, och icke, som härtill varit hafver, menige man fordres tillsammen och svara således på stadsens värdende ärende utan något betänckende och mäst af dem, som minst förstå eller ock minst hafve i saken att säija, derigenom som offtest stadsens gagn blifver försummet och omstört, förutan det att sådane oordentelige, obeskedelige samqvämber äro både spottlige och neslige, hvarföre vele vi, att menige borgerskapet skole å nästkommende Valborgmesse utvälja af sig 48 de beskedeligeste ibland dem äre, ibland hvilcke skole vara 24 handelsmän och krämmere och 24 handtvärcksmän och hälst åldermän, hvilcke, så snart de äre af menigheten valde, skole deres namn upteknes och rådet öfverantvardes, och hafve stadtholleren och rådet macht af förenämde 48 män att välja 24, halfparten af handelsmän och krämare och den andra halfparten af handtverksmän, och deres namn låta i boken inskrifva. Desse 24 män skole häreffter, så offte rådet hafver något anten effter vår befallning eller eljest på stadzens vegner med menigheten att handla, kalles till rådstugun och der förnimma, hvad som af nöden är; sedan skole de sambles på gillestugun och der emellan sig väga, hvad dem uti samme erende står till att giöre eller ey, och alltid så lämpe deres råd, att vårt och cronones, så ock stadzens gagn och välfärd må sökt och främiad varda, och hvad desse 24 sluta med rådet, det skall stånda och af hela borgerskapet fullbordas utan gensägn.

Till thet 15de. Alle erenden, som till menigheten refereres eller också menigheten för sin tarf skull ville hafva rådet till betenckiende föreslaget eller hos dem angifvit, skole af desse 24 uptages och öfverväges och, så vidt skiäligt är, drifves, och intet annorledes företages af någen, med mindre han eller de för oproriske vele holdne och straffade varde; doch skall härmed icke förbudt eller dem 24 förtaget varde, när någen svår sak förefaller, att hvar ålderman, förr än de 24 resolve och gifva besked ifrån sig, måge communicera erendet hvar med sine embetzbröder och taga deres råd i saken, så vidt det dem angår; de måge på det fallet kalles på gilstugun och der sin emellan erendet öfverväga och berådslå. Och på det häreffter någen ordning så väl uti köphandelen som handtvercken vara måtte, då äre vi nådigest tillfridz,

att staden utväljer sig en beqvämlig plattz och der opå gemene borgere omkostnad upbygger sig en gillestugu, hvarest köpmännen kunne mötes och det, deres handel och vandel angår, där tractera och öfverväga, så vele vi nådigest och meddela hvart och ett handtvärck sin skrå och rettighet. Och gifve dem i like måtto tillstånd att hafva sine gille som i andre välbestälte städer. Och unne vi så väl gillestugun som handtvärcksgillen den rett, att alt, hvad der någrom sker eller giöres med ord eller giärningar, skall vara i tveböte.

Till det sextonde. Och effter ingen stad eller regemente, ehuru ringe det ock är, kan uppeholles utan uppbörder och inkomster, af hvilcke embeten blifve med skälig besoldning effter ämne försörgde och andre stadzens byggninger och börder till dess nytto, förkofring och heder uppeholdne, så hafve vi nådigest godt befunnit uti desse våre privilegier att klarligen beskrifva de inkomster, som de uti staden kunne hafva att uppbära, och af hvem de skole utgiöres. Och unne vi fördenskull vår förstad först förskåttet, derom Sveriges lag taler i Konungebalcken i det 19 Cap. och nu en tid lång hafver varit aflagd, och effter det icke klarligen beskrifves i lagen, då vele vi det således hafva uttydt, att hvar och en, som sin egen eld och rök hafver i staden, han, vare sig borgare, fremmende eller cronones tienere, ingen undantagendes, skall årligen om Valborgmesse utgifva staden sitt förskått så väl som tomtören, ded vi nådigest unne förstaden enskyldt¹, så lagendes, att det är utlagdt och burit i stadzens kisto innan den 8 *mai* vid bot — — — — stadzens ensak, för hvarie dag han dermed dröijer; och endoch lagen säger, att förskåttet skall vara en half mark, likväl, medan myntet hafver sig förändret, då vele vi, att det här effter skall vara 12 öre.

Till det 17de. Dernäst är skåttet, hvilket årligen utlegges skall om Valborgmesse tid, och endoch borgerskapet härtill effter lagen hafver varit räknat uti deres skått effter öretalet, likväl, medan sådane verderinger, som äre skedde af androm, äre fast orichtige, ey heller i välbestälte städer nu mera brukelige, då vele vi effter andres exempel det således skickat hafve, att årligen om Valborgmessetid ifrån den 1 *mai* till den 14 *mai* skole borgerskapet och alle de, som skått giöra böre, komma anten sielfve, eller de laga förfall hafve, igenom sine fullmechtige till stades inför de 7 män och förmedelst deres tro och sanning och på den ed, som

¹ Orden så väl som tomtören — enskyldt äro i konceptet tillskrifna i kanten.

dem af de siu män skall föreläsas och de plichtige vara att giöre, om det så kan fordres, antvarde de 7 män deres skått i händer, hvilcket ordinarie skall vara otta öre af hundrade daler. Och på det hvar och en må hafva vist att efftergå och icke den orätt skattat hafva, föregifva någon ovetenhet, då vele vi härmed beskriuva, hvad som värderes skall, nemligen: först hvars och ens tompter, boder, källere, humble- och trögårder och kåltäppor, han äger innen eller uten staden. — 2. Hvars och ens skepsparter, skutor och båter. — 3. Rede penningar och på ränta utsatte. — 4. Visse utstående giäld. — 5. Allehanda sølfver och ¹ selfversmide. — 6. Gull och ädle stenar. — 7. Allehanda godz och varer, så ock köpensker, som antingen köpmän handla med, eller handtvercksmän drifva sin giärning med. Och i en summa alt det, som någon nytto med sig förer, skall blifva värderat. Är det så, att de 7 män hafva någon miss-tänkt, att han icke giör rätt skått, då måge de till öfverflöd fråga honom en gång och annan, om han menar sig ved sitt samvet ² hafva giordt staden rätt, och såsom han menar sig att giälla lika, hvad heller han sin förmågo derföre köper eller säljer, säger han Ja, då skole bemelte siu män hafva macht att på stadzens vegnar gifva honom strax så många penningar ut, som han verderer sin förmågo före, och löse det in och föryttre till stadzens bäste, hvad heller det är mer eller mindre, och skole de siu män vetandes eller viliendes icke se med någon genom finger, såsom de sin heder vele veder våga. Om Valborgmesse dagen, såsom ock eliest så ofta skått lägges på staden, då skall det om rådstugu dagen näst till förene kundgiöres af rådhuset, att hvar och en med sitt skått kommer på kämmenärstugun och det der till de deputerade aflägger innen fiorten dager der näst effter, veder bot 40 mark till treskiptes konungen, staden och skåttmännen. Årlige skåttet, som intages till stadzens uppehåldning, skall vare af hvariehundrade dalers värde otte öre, men så ofte något blifver af oss påbudet, eller ock stadsens byggning eller andre nödtorfter kunde behöfva en hielp, då skole stadthålleren, borgmesterne och rådet och de 24 emellan sig väga, huru mycket af hvart hundrede daler med skiäl och effter nöden må utläggas, så att riksens hielper eller stadzens tarfver sker tillfyllest, uti hvilket fall vi gifve vår stadthollere, borgmestere, råd och de 24 macht och rett skåttet att förhöija eller förminska, effter som nöden och tiden kräfver och tillåter.

¹ Orden *sölfver* och *äro* i konceptet tillskrifna i kanten.

² Här följer *att* i konceptet.

Till thet 18de. Och på det vår förstad må hafva någon platz till att byggia sine slachtehus, kiöttskranger och andre stadzens tarfvehus oppå, såsom ock med tiden, när dess förmögenhet blifver så stor, att han en egen lastbro holla kan, den ock uprätta må, då unne vi honom dertill i detta vårt *privilegio* den lissla Ståkholmen¹ sampt² all den plattz emellan litzle Stockholm och qvarnen, opå hvilcken de allerede efter vårt nådige tillstånd hafve lagdt fundamentet, everdeligen att beholla. Effter som vi ock nådigest tillåte, att imedlertid de kunne blifve sin egen lastbro mächtige, dem att drifva sin handel med up- och inskepende opå Stockholms stadz bryggia, efftersom härtill hafver varit sedvanligit.

Till thet 19, så unne vi förstaden till dess intraders och inkomsters förbättring lanefisket uti Norre ström. Såsom ock tillstå att deröfver en bom läggie, att de, der igenom strömmen med deres båter fare, gifve staden en skiälig bompennig.

Till thet 20. Uti lika mätto unne och privilegere vi vår förstad hvar femtonde penning af all accis, som nu eller framdeles falla kan af alle dess invånere och der boendes embetsmän och andre så väl utaf allehanda slags drycker som annat.

Till thet 21. Och effter många finnes uti städerne, som sökia allehanda prætexter och undflychter att fly stadzens tunga och börda, så och på det sådant må afskaffas, vele vi således förordnet hafva, att ingen, vare sig hvad stånd och villkor han hälst vara kan, adel eller oadel, prester, borgere, bönder, lekt eller lärd, skall hafve någon gård eller hus uti vår förstad, med mindre han gör oss och förstaden sin rettighet deraf och holler all borgerlig tunga, ehvad namn det hälst hafva kan; allenast kyrckieherden vare derföre befrijet, men hafver han hus eller gårder i staden förutan rätta kyrckieherdegården, skall han utgiöra oss och staden den del, som andre att utgiöra plichtige äre.

Till thet 22. Vi hafve ock nådigest efterlätet förstaden sin källere, der allehanda slags fremmende drycker må försälies och förtappes.

Till tet 23. Af sakören unne vi förstaden effter Sveriges lag och deres privilegier en halfpart, och skall med det godz, som emot handels ordinantien brytes, procederes och staden tillholles, hvad honom af oss uti ordinantien är tilldelt. Så skall ock förstaden niute den 10 penning af alt det ärfves uti förstaden. Faller någon

¹ Den nordligaste af de små holmar, som bilda Helgeandsholmen.

² den lissla Ståkholmen sampt äro i konceptet tillskrifna i kanten.

gård eller hus i¹ danarf, då unne vi staden att lösa det till sig efter gode mäns värdering, som det gör skiäl till, och sedan det lyde till staden, och hvad deraf går, komma i stadzens kista, eller der det icke vore staden prouftligit, då må det med vår borgmesteres och rådz samtyckie och bevillning sälies till en borgere, som gör staden sin rättighet, och ingen annan.

Till thet 24. Sedan, på det hvar och en må dess bättre utstå den besväring, som hans kall och embete med sig förer, och gifva så myckit bättre acht på sin ombetrodde tjenst, då vele vi till årlig lön och besoldning unne och effterlåte stadzens embetzmän en halfpart af alle stadzens intrader och inkomster, som staden på hela året hafver att uppbära, vare sig sakörer, skått, af stadzens källere, stadzens tompter, tegelbruck, skått och förskått, handel eller vandel, interesse eller andre oppbörder, ehvad namn de hälst hafva kunna. Och skall således dermed handles: Först skall samme halfpart skiffes uti trenne parter eller deler, den ene tage borgmesterne, och skall han desslikest skiffes uti tre deler, den ene behålle den borgmesteren, som det året ordet förer, och tve delen de andre borgmesterne tillhopa; medan icke mere än två borgmestere äre, så tage den ordet hafver två delerne² och den andre triding; den andre tridiedelen gifves rådet, och den tridie skiffes emellan stadzens svener. Och på det de alltid måge hafva sådane män, som staden kunne tienlige vara, skall *syndicus* alltid behålla en tridie part af den sidste tridiedelen, och det öfrige deles dem androm emellan, som de äro män och bekläda embetet till. Sedan skall stadzens halfpart troligen och väl till stadzens bäste anläggas, så att capitalet årligen tillväxa må. Hvad som ock förmedelst capitalets tillökning och användelse kan anten i interesse eller handel och vandel eller i någre måtto årligen vinnas och stadzens inkomst förökes, deraf niute stadzens embetzmän icke mindre sin halfpart årligen än af andre ränter och inkomster.

Till thet 25. Vi hafve ock nådigest effterlåtet stadztienere, som ingen annen näring drifva än föda sig med den lön och tjenst, de hos staden hafve, vare frikallede för omläggning, såsom ey heller blifve dem deres lön och kost uti skåtanded anslaget, men förskått skole de utgiöra och skåtta af deras hus och fasta jord, såsom ock elliest af alt, det de ärfva kunne eller utan om deres lön och kost lagligen fånge. Skole ock stadsens prester, skole-

¹ gård eller hus i äro i konceptet tillskrifna i kanten.

² Detta ord är i konceptet tillskrifvet i kanten.

mestere och andre skolepersoner, så väl som klockere och andre kyrkietienere vara fri för all omläggning, skått af alt det, de med sin tjenst kunne uti lösörer i staden förverfve. Men der dem något arf tillfaller, eller de eliest kunne sig öfver sin lön något förvärfve eller hus köpa, deraf skole de såsom andre deres skått utgifva. Förutan desse förbemelte skall ingen må bo i staden och holla eld och rök eller bruka någon borgerlig näring med handel och vandel eller giärning och embete, med mindre han vinner först burskap och gör sin borgerlige ed och sedan sätter sig huslig ned i staden och svarer med andre borgere till stadzens tunge, besvär och utlagor efter sin förmågo.

Till thet 26. På det stadzens intrader ordenteligen och tro-ligen må upkräffes, förmeres, föreståes och till stadzens nytto och gagn användes och sedan giøres redo och rekenskap före, då vele vi, att härefter årligen om Valborgmesse dag skole vår stadthollere, borgmestere och råd utkese af sitt medel en borgmestare och två rådmän, och de 24 af menige borgerskapet en af hvart kvarteret i staden, som rådet säger ja veder. Desse 7, när de utvalde äre, skole af borgmestare och råd, så ock de 24 giøres fullmecktige att upkräffa, anamma och under händer hafva alle stadzens inkomster, visse och ovisse, ehvad namn de hafve, och hvad de heller här tillförne äre uttrychte eller än härefter uttryckes kunne; dem skall fördenskull på rådstugun inrymmes ett serdeles rum, så att derhos är ett godt hvalf eller mak, så att de i rummet kunne sammankomma och om stadzens inkomsters förbättring berådslå. Men uti hvalfvet skole förvares penningerne, såsom ock giøres kistor och låder, der skrifter, bref och rekenskaper inlägges kunne. Och på det de måge hafva en visshet att gå efter, då skall vår stadthollere eller fogde, borgmestere och rådet samt med de 24 med det aldraförsta låta uppteckna alle inkomster och rättigheter, visse och ovisse, som staden hafver att förmoda, serdeles alle stadzens hus, tompter, gårdar, badestugur, qvarner och andre, och dem såsom en jordebok uti en längd skrifva låte med alle de renter, der af gå böre, såsom ock alle ovisse renter förteckna och lengden deraf tillställa förbemelte 7 män, hvilcke sedan derefter, så ock efter den förendring och förordning, som rådet för orsaker skulld giöra, årligen och i rättan tid skole inkräffa stadzens skått och förskått. Och der någre andre pålagor blifve af borgerskapet äskade, skole de dem af hvar och en fordra, och alle vara förpflichtade att komma i deres cammar och der sitt skått dem öfverantvarda; är ock någen,

som tredskes der veder, då måge de sådant gifva kämmenärne tillkenna, hvilcke effter den mackt, dem gifven är, emot sådane tredske procedera skole. Så skole ock alle andre intrader antvaredes dem, ehvad namn de ock hafve, och af dem qvitteres. Hvarföre, der de förnimme, att staden hafver skada af det sätt, som nu brukes eller framdeles kan öfvat varda uti stadzens inkomster, då måge de sådant väl hos sig öfverslå och sedan communicere derom med rådet och då med rådetz samtyckie förpackte inkomsterne till visse män på nöijacktig caution eller eljest effter tidzens lägenhet derom disponera, såsom rådet och dem bäst åsämer. Alle utgifter skole ske i desse 7 mäns närvaro och med alles deres samtyckie, och ingen fördriste sig något att anamma, mindre¹ att utgifva, förutan alles deres vetskap och vilie. Desse 7 män skole effter ordningen och på sagden dag låte alle dem, som embeter och tienster i staden beklåde, utfå sin lön effter ordningen. Alle andre utgifter till stadzens byggninger och andre nödtorftige bekostninger skole ske effter rådzens underskrefne ordning, och de 7 män förutan icke fördriste sig den ringeste penning att utgifve, ved straff och sin egen heder till giörendes. Men på det stadzens penningar icke måge ligge stilla och utan nytto, då skole de altid veta rådet en viss besked, hvad i förråd är, och vår fogde, borgmestere och råd då beflite sig om att få stadzens penningar ut på ränta och nöijacktig caution till borgere, som nödställte äre och kunne drifva der handel med till stadzens förkofring, eller ock till andre, som dem nöijachteligen kunne försäkra, effter som penningerne kunne växa till.

Till thet 27. När året om är, skole desse 7 män dagen för Valborgmesse giöre rekenskap af alle stadzens upbörder och utgifter för det förledne år, öfverantverdendes vår fogde och samptlige borgmestere och rådet. Och skole de 24 män giöra af sig ett utskått om 12 män, 6 handelsmän och 6 giärningsmän, hvilcke 12 män skole på menige borgerskapetz vegner öfversi och beräkna de 7 mäns räkenkap och, hvar de den richtig befinne, samptligen qvittere och säije dem för alt ytterligere tilltal fri. Är der ock *fault* uti anten upbörderne eller utgifterne, sådent böte och bättre, effter som saken är till. Och på det deste bättre richtighet i alle saker finnes måtte, då skole de 7 män hafve sin edsvorne skrifvere, som noge och granneligen upteckner alt det, som inkommer och utgifves, dagen, när sådant sker, personerne, orsaken hvarföre, så

¹ I konceptet *mycket* mindre etc.

ock efter hvars befallning och anordning det görs; och skall han vara förpliktat jemte de 7 män att svara dertill, efftersom han ock alle bref, skriffter och räkenskaper, afkortningar, contracter och annat slikt skall hafva i god förvaring och ordning, när derpå fordres. Ingen, hvareken de 7 män eller skrifveren skole hafva macht att bära utur bemelte rum och hem till sin eller annorstädes någon räkenskap, bref eller skriffter, utan det skall alt blifva uti sitt rum, och hvad som göres skall, det bör ske där och ingen annorstädz ved straff till giörendes.

Till thet 28. Så snart rekenskapen är giord och gilled, då skall åter om Valborgmesse dag välies efter sätt och form, som förr är sagt, ibland hvilka altid skole vare 2, som det förre året derhos varit hafver, en af hvart gillet, alt för dy att icke staden någon skada lida skall för alles deres ovetenhet skulld.

Till det 29. Och skole borgmestere och rådet eller andre, ehvilcke the hälst vara kunne, som med stadzens *arario* och förråd hafva att beställa eller ock vetenskap derom hafve, enär de stadenom deres ed på deres embete giöre, sväria, att de ingen, som det ey veta bör, skole uppenbara, hvad som stadzens förmögenhet eller förråd är, utan det alldeles hemligen holla.

Till det 30. Ingen skall tillstädies i vår förstad att bruka något borgerlig näring anten med köpenskap eller sin giärning och embete, förr och med mindre han hafver efter Sveriges lag vunnit burskap och gör på rådstugun inför vår ståthållare, borgmestare och råd sin burgerlige ed, hvarföre, när någon infödder i staden och af borgare härkommen, hvad heller han in- eller utrikes tient hafver, vill sättia sig neder och företaga borgerlig näring, då skall han taga till sig 2 bofaste borgare och med dem gå till ordhafvande borgmastaren, gifvandes honom tillkenna sig sinnader vara att blifva borgere, så ock upptecknandes honom, hvad näring han acktar att drifva; dermed skall han vises af borgmastaren till de 7 män att erläggia staden till vederkentzlo 5 daler svenske, och sedan med 7 mäns qvittens komma in på rådstugun för samtliche rådet och där afläggia sin borgare ed efter lagen. Är mannen å landet eller i en annan stad eller utrikes födder och vill borgare vara, då skall han hafva med sig sitt burebref af den öfverhet, derunder han tillförene hafver sutten varit, och ded uti 2 bofaste borgeres närvaro ther för ordhafvande borgmastaren, gifvandes honom icke mindre till kiänna, hvarmed han sig vill nära, och där ordhafvande borgmastaren hans burebref nöijachtigit befinner, skall

förvisa honom till de 7 män att erläggia staden till vederkiändzlo 10 daler, och med deres qvittobref ställa sig inpå rådstugun för ståthålleren och råded och uti deres närvaro och åhöro giöra sin borgare ed och sättia borgen för sig, att åtminstå 6 år vill byaman vara och allan stadzens rätt uppeholla. När det är skiedt, då skall borgarens namn i stadzens mantals längd inskrifvas samt ock den näring, han ackter i staden att bruka, och dereffter må han kiöpa och sälja eller drifva sin giärning och handtvärck effter sin förmågo, dock så, att der han giärningsman är, han det alt med embetz brödernes samtycke gör och vedertager. Befinnes någon att kiöpslage, förrän han således hafve vunnit burskap, hafve förgjordt all sin kiöpenskap, half till staden och half till kiöpmans gille och dertill böte — — — — till tveskiptes oss och staden; är det ock giärningsman, hafve förgjordt alt det han arbetade, halft till staden och andra helftena till sitt embetz gille och dertill böte — — — — till tveskiptes oss och staden, och der hälle vår ståthollere och fougde hand öfver.

Till det 31. Ingen gångende embetzmän skole lides å landet närmare¹ än på 4 mil, utan ho sitt embete hos allmogen drifva vill, drage in i staden och där vinne burskap, där sig nådersättiendes och upphollendes stadzens rätt, som förr är sagt, och hafver sedan macht att arbeta åth all allmogen hemma i staden eller å landet, när han fordrader och begiärad varder, doch på det någon ordning härmed vara måtte, då skall det så holles, att när någon embetzman af bonden fordrat blifver, skall han gifve sin ålderman derom tillkiänna och draga uth med hans vetskap och ey eljest, veder bot 2 daler till embetet, så offta han dermed bryter och skrän vidare utvisa. Finnes någre embetzmän å lanted, som med deris giärning löpa by emillan, närmäre staden än 4 mil och icke i staden hafver vunnit burskap, dem, ehvars pass och försvar de hafva kunne, skole embetzbröderne i staden hafva mackt att upsökia, deras giärning såsom under embetet förbruten bårttaga, och vari vår fogde och befallningsman förpliktet att hielpa och bistå dem, och der de icke sielfve förmå fånga honom, då tage vår fogde honom fatt och hafven för lagha ting, där han skall böte oss, häradet och embetet 40 mark till treskiptes, och vare sedan, hvar gång han återkommer, dubbelt bot, efftersom hvars och ens skrå innehåller och förmå.

Till det 32. Så hafver ock härtill inritet en stor och förderfvelig osed, att icke allenast hvar och en är vordet tillåtit att

¹ Här följer ordet *Kexholm* i konceptet.

varda borgere, utan ock sölet år effter annet och icke vest någon redelig näring att föda sig med, serdeles att mången bonde af landet, flyendes arbetet, hafver nedersatt sig i staden, betänckiendes och beskönendes därmed sin lättie. Hvarföre vele vi det härmed således stadgat hafve, att ingen skall tillstädies till burskap, med mindre han kiöphandel drifva vill, att han kan giörligen bevisa sig anten att hafva så många penningar, att han kan sig med köp och säll nära, eller vill han bruka handvärck, att han då beviser sig hafva lärdt ett redeligt närligit embete, att han sig dermed borgerlig föda kan, och ho det icke förmå eller giörligen kan bevisa, han skall icke tillstädies till borgere utan anten tiäne för sin föda i staden eller begifve sig å landet, och på ded hvar må sig så mycket mera om en redelig näring beflita, då vele vi, att årligen om Valborgmesse tid (:När andre stadzens embetzmän välies:) skole också af vår ståthollare, borgmestare och råd 4 välies, 2 utur rådet och 2 utur menige borgerskapet, hvilcke skola 2 gånger om året, först om Valborgmesse, då de valde blifva, annan gången om *Martini*¹ taga besked af alt, hvarmed hvar sig föder och närer, och skall på borgerskapet, huru och genom hvad lägenhet det tillvexer och aftager, sedan hvarmed sig hvar närer och föder², och der de förnimma någon med någon oredelighet omgå, sådant gifve vår fougde, borgmestere och rådet tillkiänna, hvilcka då skola låta honom komma för sig, och där han sig på förvaring icke bättrer, förvisa honom staden. Så skole ock förbemelte 4 män hafva in-seende med vicht och mål, att de icke förfalskes, såsom ock att embetz skrän icke i någon mätto blifva öfverträdde. Och skole desse 4 män om detta alt, så offta fordras, veta att giöra beskied och rättelse, och skole de fördenskull hafva 2, 3 eller 4 tienere, effter som behof giörs, uppehåldne med stadzens kostnad, hvilcke bemelte 4 män kunna bruka, att förfara deste bättre borgerenes lefverne och förmedelst deres underrättelse och tillhielp styre sådane vattnbi till rätte.

Till det 33. Vi hafve ock nådigest undt vår norre förstad all den rätt och rättighet uti kiöpande, säljande som andre siöstäder i riket, såsom det uti vår handels ordinantie vidare uttryckt varder. Så vele vi ock, att all landzkiöp, såsom städerne förderfvelige och olagligit, uti hele län³ förbudit och afskaffes, och i samma stad all-

¹ 11 november.

² Här äro ett par ord öfverhoppade i båda redaktionerna, *räkning hollas* el. d.

³ I konceptet står *Kexholms län* etc.

mogen tillhållas att sökia staden sielf med sine varur, på det staden måtte med nödtorfter blifva försörgd, och allmogen må sitt förvända till penningar.

Till det 34. Om stadz kyrckian hafve vi det således belevvat, att 2 af borgerskapet årligen utväljas skole till kyrckiones föreståndare, hvilke skole upbära alle kyrckiones inkomster, ehvad namn de ock hafve, såsom ock si på kyrckiornes, skolers, kyrckioherders och andre slike byggninger, som kyrckian tillhöre, att de blifva ved macht beholdne eller effter tidsens lägenhet något af nyo bygde; dock så, att så offta något skall företages, att då stadzens byggemestare går med föreständerne till råd, giörendes deröfver sedan sitt förslag och det rådet öfvergifvendes, på det man, hvad som giöres skall och omkostnaden emot förrådet kan förslå, och effter som förmögenheten till säger och tarfven kräfver, arbetet och omkostnaden lämpa. Föreständerne skole ock effter rådzens förordning förslå utgiffterne och andre nödige expenser till gudztiensten och giöra årligen otta dagar för Valborgmessa för uppbörd och utgift en riktig rekenskap inför vår stathollere, borgmestere och råd och de 12 män, som tillförne om de 7 mäns rekenskaper sagt är, och sådant uti kyrckieherdens närvaro.

Till thet 35. Så skall ock staden vid macht holla sin kyrckieherde gård, *item* hus till sine capellaner, efftersom sed och öfligit är, så ock klockere hus eller gård, och hvar staden desse hus effter lägenheten och råden icke holle ved macht, då skole borgmestere och råd af sitt eget böta kyrckian 100 daler och upretta husen. Och är staden af tresko deruti vållende, då böte han 200 daler till kyrckjan (:då är borgmestare och råd derföre fri:) och upretta ändå husen, som sagt är; och den tomt, som kyrckieherden nu bor på eller här effter tillordnat blifver, skall till everdelig tid blifva stadzens kyrckieherde gårdz tomt.

Till det 36. Uti kyrckieherde valet hafve vi nådigest undt förstaden den rett, att de med bispens ja och samtyckie må välia 3 skickelige personer och oss med biskopens och stadzens bref presentera, af hvilcke vi sedan en kesa och till kyrckieherde confirmera vele.

Till thet 37. Och på det ungdomen må till nyttige konster blifva uptuchtet, då vele vi, att staden skall upretta en god räkneskola och, hvar icke heme finnes ämne å män, kalla dem utan effter, som instruere och läre ungdomen räkenkonsten och hvad mera dem nyttigt är uti kiöphandelen och det borgerlige lefverne, och att

sedan ingen antages och brukes för köpsven, som icke hafver lärdt att hålla sin köpmansbok och vet dermed riktigt umgå.

Till det 38. Ey heller skall någon betlere lides i staden, utan med dem procederes och handles effter den spetals ordningen, som vi hafve giöre låtet och nu med första af trycket utgå skall.

Till det 39. Såsom lagen förbiuder, att ingen må flere embeter uppeholle eller idke än enahanda giärning och inge andre köpslagen, så vele vi ock det här igenhemptet hafve och strängeligen befalle borgmestere och råd att hafve der ett flitigt inseende uti, att ingen embetzman brukar någon köpslagen, ey heller kiöpmän något embete, utan hvar låte sig med en näring åtnöija och drifva dermed så mycket större flit och alfvar, på det borgerskapet så myckit mera må förmeras och giärningen fliteligere giöre, än hærtill skedt är.

Till thet 40. Vi befalle ock borgmestere och råd, att de årligen förordne visse taverne- och giästgifvere i staden, dit den vägfärende lända kan och få skiäl för sine penningar, icke de fattige, som menigt pläger ske, utan de, som läglige husrum hafve och kunne den vägfärende för sine penningar tillbörliget ractera och äre boende i staden på en läglig plattz, dit man med häst och vagn komma kan.

Till det 41, fridkalle vi ock härmed vårt borgerskap uti förstaden för alle dagsvercken och skiutzfärder, och derföre skole de förordne visse formän, som skiutze med båter, vagner och häster och för penningar förfordre den vägfärende på alle väger, på det hvar och en må utan hinder och uppeholdning, utan stadzens och landzens besvär, blifva för sine penningar förfordrader, och mången borgere, så derigenom, som annat hafva sin redelige föda och näring.

Till thet 42. Ingen bofast borgere skall insätties för någon giäld, så länge han förmå betala, såsom ock ey heller någon borgere föres i vårt hächte för någon missgiärning skulld, utan det är *crimen læsæ Maiestatis*; blifver någon eliest med någon missgiärning beslagen, han må sätties i stadzens hächte.

Till thet 43. Effter de, såsom tillförne hafver varit brukligt, deres fälte domar, contracter, full-
mackter, pass och andre certificater,
när så behöfves, måste med
stadzens insegle bekräfta, derföre

-----¹

¹ Tomrummet i midten skall tydligen upptagas af ritning till stadens sigill. Slutet af denna och af nästa punkt felas.

Till det 44. Effter de än ingen plattz hafve till deres rådstugu byggning, — — — — —

Till thet 45. Effter vi nu så stäteligen hafve försörjgt vår förstad med privilegier, rett och friheter, så är oss och cronan icke mindre anläget, att han zirligen och väl må bygd varda med hus och gårdar, och serdeles vele vi, att vid store allmenne gaturne skall bygges stenhus, och der de, som där bo, icke hafva råd sine tompter så att förbyggia, da skole de vara förplichtade att upplåta dem andre, som det giöra kunne och vilia¹.

Biude och befalle fördenskull våre stadthollere, fogder och befallningsmän, så ock borgmestere och rådmän och andre stadz embetzmän så väl som menige borgerskapet och alle, som vistes och bo i vår förstad, att de effterkomme och holle, hvad vi här tillförene förmält hafve och af oss stadgat är, rättendes sig i alla måtto häreffter, och att hvar och en effter sitt embete och macktt holler hand deröfver, så kiärt dem är vår ogunst och vrede att undfly. Att vi desse förbemelte privilegier således belevet och våre undersåter uti vår förstad gunsteligen gifvit hafve och vele dem derved holle och handthafve, då hafve vi till yttermera visso dem med vår hand underskrifvit och vetterligen låtet hängia vårt konungliga secret här nedanföre, som skrifvit är på vårt konungslige slott Stockholm den — — augusti 1624.

89. Gustaf II Adolfs bref om sex års frihet för dem, som efter den stora branden uppbygga sina hus efter fastställd afritning. Djurehamn den 18 juni 1626.

Bland *Gustaf II Adolfs koncepter* i riksarkivet. I riksregistraturet 1626, f. 401, v. finnes blott en kort anteckning om brevet.

Vi Gustaf Adolph etc. göre vetterligt, att, effter det |: Gudh better :| uthaf den förskräckelige vådhelden, som i fior öfvergick

¹ Orden *skall bygges stenhus — — — kunne och vilia* äro i konceptet tillskrifna i kanten i stället för ett par öfverstrukna rader i texten.